

Tastets de ràdio i LIJ

Pere Martí i Bertran

Quan vaig acceptar la proposta de *Faristol* de dedicar un article a parlar de la LIJ a la ràdio no era ben conscient d'on em ficava. Ho reconec. Me'n vaig adonar de seguida, així que vaig començar a estirar fils, a demanar opinions... Aviat vaig veure que el tema donava per a una tesi doctoral, i no és pas cap hipèrbole o exageració no us ho penseu, i per a una bona colla de treballs de recerca de batxillerat. No faré ni una cosa ni l'altra, és clar. Em limitaré, amb permís del consell de redacció de la revista, a oferir una introducció al tema o, si ho preferiu, a presentar uns tastets que poden obrir portes, suggerir, apuntar possibles i futurs articles i estudis...; sense cap mena d'ànim d'exhaustivitat i demanant disculpes d'entrada per tot allò que em pugui haver passat per alt, per tot allò que no hi he pogut incloure, per tot allò que he hagut de deixar per a una altra ocasió. I ho faig per dues raons: d'una banda perquè, com em deien diverses de les nombrosíssimes¹ persones a qui vaig recórrer, sobta comprovar que tenim molt poca informació sobre programes radiofònics dedicats a la LIJ o amb continguts de LIJ. I de l'altra perquè no em vull trobar amb una allau de crítiques pel fet de no haver parlat de tal programa, de tal personatge, o fins i tot de tal ràdio que havia fet o està fent una feina tan i tan interessant en el camp de la LIJ. I no us penseu pas que ho digui perquè sí o sense coneixement de causa. No em voldria pas trobar com en Joan Callarissa que, sense encomanar-se ni a déu ni al diable, va deixar anar al diari *Ara* que la Carme Canet "va dirigir el programa degà de la ràdio infantil catalana, *Patim, patam, patum*"² i li van ploure les queixes, sobretot a la xarxa, perquè no havia tingut en compte tot el que hi havia hagut abans del famós programa de Catalunya Cultura; és a dir tota la ràdio dedicada als infants al llarg del segle XX. Una ràdio rica, innovadora, que a casa nostra té una història llarga i per fer i que sense cap mena de dubte és a la base del que es fa i s'ha fet al segle XXI.

Les indagacions sobre el que hi ha i hi ha hagut en el món de la ràdio amb presència de LIJ m'han portat a considerar tres grans àmbits o blocs que em sembla que no es poden

---

¹ Tot i el risc de deixar-me algú, vull agrair la informació que m'han fet arribar sobre el tema les persones següents: Joaquim Carbó, Jordi Roura, Antoni Munné-Jordà, Gemma Lluch, Carme Rubio, Núria Silvestre Gusí, Carme Ros, Nati Calvo, Sebastià Bech, Núria Pradas, Miquel Arguimbau, Albert Villaró, Anna Herráez, Josep M. Aloy, Josep M. Calbet, Ferran Ulsamer, Juan López Fernández (Jan), Miquel Rayó, Marta Luna, Maria Grau, Andreu Sotorra, Pere Mayans, Marta Esparza, Diana Solé Térmens, Fina font i molts d'altres que cito a l'article.

² Joan Callarissa: "La primera ràdio infantil 'online' fa un any" (*Ara*, 8-10-12, p. 44).

obviar: les ràdios escolars, les ràdios locals i comarcals, o de proximitat, i les ràdios d'àmbit nacional³.

Les ràdios escolars

La història de les ràdios escolars està per fer i no seré pas ara jo qui pretengui de fer-la ara i aquí. Malgrat tot, al nostre país ja compten amb una certa tradició i, sobretot, amb una bona colla d'usuaris, tant d'educació primària com secundària, fins al punt que l'any 2005 es va crear el projecte XTECRàdio, els objectius i els primers anys del qual ens explica en Pitu Martínez, responsable de projectes col·laboratius en xarxa del servei TAC, en un treball titulat "La radio educativa en la era digital. La experiencia en Cataluña"⁴; a més a més, al web de l'xtec hi ha una pàgina específica, en l'apartat de recursos, dedicada a la ràdio i la televisió escolars. A la presentació hi diu el següent: "En aquest espai es troben tots els recursos necessaris per fer la ràdio als centres: la col·laboració amb les emissores locals, el podcast, els treballs curriculars, la creació d'espais sonors, els materials, els concursos..."⁵

Posats en contacte amb un dels responsables de la dita pàgina, l'esmentat Pitu Martínez, ens n'ha dit això: "Hi ha molts centres que fan ràdio amb els seus alumnes, i també hi ha serveis educatius (CRP Falset, CRP Les Corts, per exemple) que fan projectes de ràdio amb els centres de la seva zona. Fins i tot hi ha ràdios municipals (Ràdio Sant Vicenç dels Horts, Ràdio Castelldefels,...). En tots els programes de ràdio hi ha una barreja de continguts, i, efectivament n'hi ha que fan contes, llegendes, i/o en alguns casos comentaris de lectures. Poemes, teatre, i d'altres formats també hi entren."⁶

---

³ Tot i la voluntat d'incloure tot l'àmbit dels territoris de parla catalana, m'hauré de limitar força al Principat de Catalunya, i a donar alguns exemples de ràdios que també podem considerar nacionals, ja que abracen i han tingut un cert pes en alguna de les parts dels Països Catalans.

⁴ El document es pot consultar en línia:

<http://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/files/adjuntos/La%20radio%20educativa%20en%20la%20era%20digital.%20La%20experiencia%20en%20Catalu%C3%B1a.pdf> (darrera consulta el 21-12-13)

També n'hem trobat notícies en altres revistes i articles, com per exemple: Juan José Perona Páez i Mariluz Barbeito Veloso: "Modalidades educativas de la radio en la era digital", *Icono 14 (Revista de comunicación y nuevas tecnologías*, núm. 9, juny 2007, p. 31) Es pot trobar a

<http://www.icono14.net/ojs/index.php/icono14/article/viewFile/378/254> (darrera consulta 19-12-13)

⁵ Vegeu : <http://www.xtec.cat/web/recursos/media/radio> (darrera consulta 21-12-13)

⁶ Correu electrònic rebut el 21-11-13.

La relació de les ràdios escolars amb la LIJ, doncs, és inqüestionable. A la majoria s'hi expliquen contes o s'hi llegeixen poemes, siguin de producció pròpia, siguin d'autors reconeguts; s'hi comenten i recomanen llibres; s'hi entrevisten escriptors, il·lustradors...; s'hi commemoren efemèrides, com els anys Espriu i Joana Raspall, durant el 2013; s'hi fan concursos de base literària; etc. etc. etc. El pes que puguin tenir en cada un dels casos ja dependrà molt de qui hi hagi al capdavant del projecte, dels cursos que hi participin amb més intensitat, etc. També és molt important la relació dels centres amb les ràdios locals i comarcals, com assenyala en Pitu Martínez i com hem pogut constatar. La relació amb les ràdios d'àmbit nacional és més escadussera, però el fet que emissores com Ràdio 4, Catalunya Ràdio o Com Ràdio els hagin obert la seva programació o les hagin tingut en compte, com veurem més endavant, seria una bona mostra de la importància i el reconeixement que han adquirit al nostre país⁷.

Com que no podíem pas fer una recerca exhaustiva dels centres que han fet i fan ràdio i dels continguts dels diversos programes, n'hem buscat un parell d'exemples i hi hem recalcat la relació amb la LIJ.

El primer podríem dir que va lligat a un professional de l'ensenyament que ha provat de tot per engrescar els seus alumnes i per ensenyar-los la llengua, la literatura i la cultura del país. Ens referim a en Josep Maria Calbet Cassanyes (Valls, 1949) que, entre moltes altres iniciatives pedagògiques, ha fet diverses provatures en el camp de la ràdio escolar. La primera, que va durar dos cursos (1997-1999), va ser un programa setmanal titulat "Viatgem per la fantasia!", que va obtenir una beca de la Fundació Enciclopèdia Catalana i que van dur a terme l'alumnat i el professorat de l'IES El Morell, conjuntament amb Ràdio El Morell 98.3 FM i amb la col·laboració de diversos centres de primària de l'àrea d'influència: CEIP Ventura Gassol, CEIP Pere Virgili i CEIP Mare de Déu del Lledó. El resum del programa i la programació del darrer curs es va recollir en una publicació⁸ que ens ha estat d'allò més útil per veure'n l'estructura i el pes que hi tenia la LIJ. Cada programa estava estructurat en sis apartats, més un sorteig final: "El conte de la setmana", "Rondalles d'arreu del món", "Tips de riure", "El racó creatiu i poètic", "Música a la Carta" i "Històries de cada dia". Pels títols ja podem deduir la importància

⁷ "L'altra ràdio a l'Escola", de Ràdio 4, i "Digues Com!", de Com Ràdio, que comentarem a l'apartat dedicat a les ràdios d'àmbit nacional, en serien els paradigmes.

⁸ Es tracta d'una publicació escolar, sense ISBN ni Dipòsit legal, titulada "Viatgem per la Fantasia" i subtítolada "1a temporada 14 de gener de 1998 a 10 de juny de 1998". També porta a la coberta el peu d'edició següent: "Programa de ràdio escolar adreçat a la mainada de les escoles del Morell, de la Pobla de Mafumet i de Vilallonga del Camp". Com a editors (potser més aviat en van ser patrocinadors) hi consten Caixa Tarragona i la Fundació Enciclopèdia Catalana.

que es donava als textos literaris, tant als de creació dels propis alumnes, com als de procedència popular i d'autors variats. La llista de contes i rondalles narrats per la ràdio, que trobem a la publicació esmentada, supera la quarantena: "El Rei en Jaume i les orenetes", "L'astrònom i el tsar", "Els músics de Bremen"... I pel que fa a poemes radiats, a més a més dels realitzats per l'alumnat, també n'hi trobem de Carner, Pere Quart, Maragall... A les "Històries de cada dia" (un esdeveniment que s'hagués produït el mateix dia de l'emissió del programa, però anys enrere) també hi ha referències literàries, naturalment: a Joan Amades, Joan Puig i Ferrer, Josep M. de Segarra, Josep M. Folch i Torres...

L'altre programa degut a l'empenta de Josep M. Calbet es va dur a terme gairebé deu anys després, durant els cursos 2007-2010, es va titular "Obrim una finestra al món!" i el van realitzar l'alumnat i el professorat del SES Sant Salvador, de Tarragona, amb l'emissora Tarragona Ràdio.⁹ I encara, per acabar, dir que puntualment també va col·laborar amb el CRP de l'Alt Camp que, durant el curs 1997-98 va iniciar un programa setmanal que es deia "Escoles en ONA", a l'emissora ONA Valls, i que va durar fins al curs 2011-12, en què es va clausurar l'emissora.

El segon, RÀDIO ESTALELLA, de l'escola pública Dr. Estalella i Graells¹⁰ de Vilafranca del Penedès, és una de les experiències radiofòniques escolars amb més continuïtat del país (pel juny d'aquest 2014 celebraran el programa 2000, que aviat és dit), ja que els primers passos, com s'explica detalladament a la pàgina web que té a l'xtec¹¹, arrenquen del curs 1991-92, tot i que no va ser fins al curs 1997-98 que en va néixer l'embrió, la pseudoemissora que amb una bona dosi d'humor van anomenar R.E.E.S. (Ràdio Estalella, Emissora Simulada), perquè "en no disposar d'emissora de ràdio, els programes s'enregistraven en un casset al mateix temps que s'emeten, cada divendres a les 9 del matí, a través de la megafonia del pati". Malgrat la precarietat, l'emissora no solament es va mantenir, sinó que va anar creixent i així, durant el curs 1999-2000 es va convertir en un dels quatre tallers que el centre impartia en el currículum: Taller de Música, Taller de Plàstica, Taller d'Informàtica i Taller de Ràdio. La concessió d'una beca de la Fundació Enciclopèdia Catalana, el mateix curs 1999-2000, va significar deixar de banda la precarietat i poder fer el salt definitiu a la, diguem-ne, "professionalitat": el 9 de juny de l'any 2000 es va inaugurar oficialment "Ràdio Estalella", una emissora que des d'aleshores emet diàriament en el 97.9 de la FM, tant en directe com en diferit, i ara

⁹ En tenim una ressenya a la revista Tàbula, núm. 3 (2007), la revista del CRP del Tarragonès, p. 30-31.

¹⁰ http://www.escolaestalella.cat/?page_id=73 (Darrera consulta 9-1-14)

¹¹ <http://www.xtec.cat/ceipestalella/historia.htm> N'hem tret bona part de la informació i fins i tot les citacions textuais (Darrera consulta 9-1-14)

també per internet; que ha obtingut premis, com per exemple el Premi Civisme als Mitjans de Comunicació (curs 2000-01); que ha col·laborat amb ràdios professionals, com per exemple amb Ràdio Vilafranca, que cada dissabte emet un dels programes escolars a través de la seva emissora; que ha participat en experiències variades, com per exemple la col·laboració amb diverses ONG de Vilafranca; i, sobretot, que ha mantingut una programació rigorosa i coherent que ha donat molts bons resultats pedagògics i ha prestigiat el centre. Dintre d'aquesta programació, molt variada (notícies, meteorologia, efemèrides, actualitat escolar, menjador escolar i receptes de cuina...), hi té un pes significatiu la LIJ, tot i que varia al llarg dels anys. A tall d'exemple, i com ens n'ha informat amablement un dels fundadors i director del centre durant molts anys, en Jaume Rafecas, podem dir que cada setmana s'hi recita un poema; que segons el curs hi ha una lectura teatralitzada de textos literaris : *El Petit Príncep*; contes breus procedents del volum *Contes per explicar en 1 minut i 1/2* (La Magrana, 2002); *Petites històries de Catalunya* (Editorial Mediterrània), etc.; que també s'hi llegeixen contes en castellà i en anglès i que s'hi comenten llibres, a partir de la fitxa de lectura i valoració que els alumnes fan dels llibres que llegeixen de la biblioteca del centre. Per exemple, durant el curs 2011-12, els alumnes de 6è, que són els responsables de la programació, tot i que hi participa alumnat de tots els cursos, hi van comentar més de quaranta títols, d'autors com Thomas Brezina, J. K. Rowling, Jeff Kinney, Andy Stanton, Montse Ginesta, Pere Martí... , a més d'una bona colla de títols de coneixements.

Les ràdios locals i comarcals públiques

La importància de les ràdios locals o, com alguns prefereixen d'anomenar-les, de proximitat, ha crescut d'una manera espectacular al llarg del segle XXI. Ho ha reflectit amb precisió la professora Patrícia Lázaro en un article del qual no em puc estar de citar aquestes paraules: "El panorama que se'ns obre avui, amb la integració dels conceptes ràdio-digital-Internet, és el nou repte de la radiodifusió del futur. I només cal avançar algunes de les transformacions de les quals ja en som testimonis: en una època de globalització mediàtica, es consolida la presència de la ràdio local, o millor, de la ràdio de proximitat. Aquest nou terme adjectiva molt millor aquesta nova ràdio caracteritzada pels seus continguts d'àmbit territorial pròxim, però no pel seu abast de difusió –sic-, que amb Internet ha deixat enrera el localisme."¹²

¹² "Breu història de la ràdio: innovacions tecnològiques determinants pel llenguatge radiofònic, els productes i formats": <http://www.xtec.cat/web/recursos/media/radio/llenradiofonic/historia> (darrera consulta 22-12-12)

La història de les ràdios locals i comarcals, als Països Catalans, tot i les desconexions que fan algunes empreses privades¹³, va lligada a les emissores públiques, sobretot municipals, com veurem¹⁴.

Al Principat, hauríem de remuntar-la abans de la guerra civil, quan Ràdio Associació de Catalunya va crear emissores com Ràdio Lleida o Ràdio Girona. A la postguerra, el control de la ràdio per part del règim franquista va ser ferri, perquè la considerava una arma propagandística essencial¹⁵. Per això no ens ha de fer estrany que les primeres emissores locals no apareguin fins que es democratitzen els ajuntaments, arran de les eleccions municipals de 1979¹⁶. L'esclat d'emissores va ser tan considerable, que l'any 1981 es va crear l'EMUC (Emissores Municipals de Catalunya), amb un secretariat que les coordinava i que afavoria el fet de compartir programes. L'11 de setembre d'aquell any, per exemple, vint-i-set emissores del Principat i una de la Catalunya Nord ja van oferir un programa conjunt. Actualment, el nombre d'emissores supera les dues-centes i la majoria formen part del CCL (Consorti de Comunicació Local)¹⁷.

A les Illes, no és fins a la dècada de 1980 que apareixen les anomenades "Ràdios lliures", que duren poc perquè la delegació del govern central les il·legalitza aviat. Les ràdios municipals, en canvi, a partir de 1984 es van consolidant, fins al punt que l'any 1988 es funda la FMCL (Federació de Mitjans de Comunicació Locals), formada per dotze emissores, que a començament de la dècada de 1990 ja superava la vintena i que a l'abril de 1991 van ser regulades per llei¹⁸. Totes tenen el català com a llengua bàsica d'emissió.

Al País Valencià, també és a la dècada de 1980 que trobem un esclat de les ràdios municipals. A la dècada de 1990, però, algunes tanquen o es mantenen amb molt poca

¹³ Deixaré de banda les desconexions que fan ràdios d'àmbit estatal, com per exemple la Cadena Ser, per molt que també les hauríem de considerar ràdios de proximitat, ja que solen ser molt generalistes i les desconexions solen ser d'informatius, tot i que sovint presten atenció als autors i a les activitats locals, siguin de LIJ o no.

¹⁴ Tot i que, com es pot suposar, no hi ha gaire referències a programacions concretes, i encara menys a programes de LIJ, pot ser interessant el volum *Les ràdios municipals en el llindar del 2000*, editat per la Federació d'Organismes i Entitats de Ràdio Local de Catalunya (2000), que recull les ponències i les taules rodones del Congrés de Ràdio Municipal, celebrat a Barcelona entre el 4 i el 6 de febrer de l'any 2000.

¹⁵ No va ser fins al mes d'octubre de 1977 que el Ministeri de Cultura espanyol va emetre un decret que va suposar la fi de la censura i de l'obligatorietat de retransmetre el *Diario Hablado* de Radio Nacional per part de totes les ràdios de l'estat.

¹⁶ En serien excepció algunes emissores parroquials que a la dècada de 1950 van emetre en ona mitjana.

¹⁷ En podeu trobar un breu resum a: <http://www.laxarxa.com/noticia/193534> i les característiques, objectius, serveis... del CCL a <http://www.ccl.es/> (darrera consulta 21-12-13)

¹⁸ Una informació molt més detallada de la història de la ràdio a Mallorca la podem trobar en l'article del Dr. Joan Josep Matas Pastor publicat íntegrament en aquesta adreça: <http://www.cesag.org/ghcs/tempsdecomunicar/?p=145> (darrera consulta 21-12-13)

activitat; ara bé, a començament del segle XXI hi ha una forta recuperació de ràdios municipals, fins al punt que una quinzena d'emissores s'organitzen en la XEMV (Xarxa d'Emissores Municipals Valencianes)¹⁹. Amb l'excusa de la crisi, però, hi torna a haver una davallada i tota una sèrie d'ajuntaments, majoritàriament governats pel Partit Popular, ho aprofiten per tancar-les. L'any 2013 ja només quedaven cinc ràdios associades a la XEMV. Julio Gómez, director de Ràdio Om ho ha resumit així: "Les ràdios locals es nodreixen de molta gent voluntària, que no està subjecta a una nòmina i a la que no es pot controlar. Són, en aquest sentit, més lliures, i tal volta els polítics tenen por a no poder controlar-les."²⁰

Feta aquesta introducció gairebé no caldria dir que moure's i buscar informació de LIJ entre aquest quart de miler d'emissores, és una feina titànica que no pretenc ni puc assumir. Per tant, em limitaré a donar uns quants exemples de la presència de la LIJ a les emissores locals i comarcals, algunes amb programes específics, d'altres amb col·laboracions amb escoles i CRP, com ja hem vist, i encara d'altres només amb referències escadusseres dintre de programes més generalistes.

Em permetreu de començar per **Ràdio Vilafranca**, ja que des dels seus inicis ha dedicat una bona atenció a la LIJ, especialment pel programa "Llegir per sentir", un programa específicament dedicat a la divulgació del llibre infantil i juvenil, iniciat durant el curs 1993-94²¹. A més a més, però, sovint en d'altres programes, com el magazín matinal, que ha tingut diversos noms al llarg dels anys, s'hi han entrevistat autors i il·lustradors de LIJ, s'hi han seguit els congressos de LIJ organitzats per l'AELC, etc.

Ràdio Molis de Rei, tot i no tenir programes específics de LIJ, sempre hi ha acollit amb interès la literatura per a infants i joves. Durant anys, Maruixa de Siles Camprubí, al seu programa dels dimecres a la tarda va entrevistar personalitats catalanes de tota mena, inclosos nombrosos escriptors de LIJ. Actualment Ràdio Molins té en antena el programa "Lletraferits", el responsable del qual, en Xavier Ballester, ens n'ha comentat: "Al nostre programa, Lletraferits, cada setmana triem una temàtica (fins ara hem fet l'amistat, la tardor, la lluna, els germans, la infidelitat, la ciutat, entre d'altres) i cerquem llibres,

¹⁹ Es va crear el 26 de març de 2007: <http://carlesxpuij.wordpress.com/2007/03/26/nace-la-xemv/> (darrera consulta 21-12-13)

²⁰ Citació manllevada a Guillem Sanchis que, en un article titulat "L'agonia del periodisme de proximitat", fa un bon repàs a l'evolució i la situació de les ràdios municipals del País Valencià. Es pot llegir sencer a: <http://www.nonada.es/2012/07/emissores-municipals-agonia-del-periodisme-proxim.html> (darrera consulta 21-12-13)

²¹ En podeu trobar més informació en aquest mateix número de *Faristol* i també a l'article que comenta els sis primers anys de programa: "La LIJ a les ones hertzianes", *Faristol*, núm. 35 (novembre 1999), ps. 23-25.

novel·les que d'una manera o una altra el tractin o en parlin. La veritat és que no tenim una secció dedicada a la literatura infantil o juvenil, però sí que en parlem ja que, depenent del tema del programa, també recomanem llibres infantils i/o juvenils. Per exemple hem parlat de Tintin, de diferents contes clàssics, de la novel·la *Nada* de la Janne Teller...”²²

Ràdio Argentona, des de fa uns cinc anys, i **Vilassar Ràdio** des de l'any 2012, emeten el programa “Històries”, conduït per la bibliotecària Sílvia Cantos, que ens n’ha dit el següent: “El nostre és un espai dedicat als llibres en general, on cada setmana hi ha un títol protagonista del qual entrevistem l'autor, i per altra banda tenim una secció fixa de recomanacions infantils i juvenils, en la qual ressenyem diverses novetats d'aquesta franja. Els llibres "protagonistes" també poden ser infantils, juvenils o novel·la per a adults, avui mateix (23-10-13) entrevistarem en Pau Joan Hernández en referència a "La balada del funicular miner" guanyador del Gran Angular d'enguany.”²³

Ràdio Taradell, almenys durant els anys 2007-2008 va tenir en antena un programa titulat “Hi havia una vegada”, que oferia un conte diari als oients i pel qual va rebre una menció de qualitat en la categoria de millor programa de ràdio local per part de Ràdio Associació de Catalunya (2008). El jurat en va valorar 'la implicació del públic infantil en el mitjà de la ràdio, a partir de la divulgació de contes d'arreu del món'²⁴. Actualment l'emissora emet un programa, en el qual col·laboren els alumnes de l'escola “Les Pinediques”, titulat “El Galliner”, que s'emet els dissabtes de 4 a 5 de la tarda.

Ràdio Manlleu té un programa literari, “L'avió de paper”, en el qual la biblioteca Municipal col·labora, i des de l'any 2013 ho fa, a més, a través d'un grup de lectors joves, anomenats “Superlectors”, que participen en activitats diverses de la biblioteca adreçades als centres d'ensenyament secundari. Mensualment dos o tres joves van a la ràdio a comentar i recomanar lectures, pel·lícules...”²⁵

El Prat Ràdio té una secció “Contes per la Ràdio”, que duu a terme conjuntament amb el CRP del Prat i en la qual intervenen alumnes molt variats: dels centres de primària, de

²² Correu electrònic rebut el 29-11-13.

²³ Correu electrònic rebut el 23-10-13, en el qual també ens diu: “Els podcast dels programes queden penjats al meu blog (<http://silviacantos.blogspot.com.es/>) i a les xarxes socials "Històries" té personalitat pròpia a Twitter i pàgina de Facebook (<https://www.facebook.com/historiesradio>).

²⁴ La notícia va ser publicada a Vilaweb el 25-4-2008:

<http://www.vilaweb.cat/noticia/2832453/20080425/noticia.pdf> (darrera consulta 22-12-13)

²⁵ Podeu veure algun dels programes en què intervenen a : <https://www.facebook.com/aviormanlleu> (darrera consulta 22-12-13)

les aules d'acollida, tant de primària com de secundària, i fins i tot del centre de formació de persones adultes.²⁶

Sants 3 Ràdio, i algunes altres emissores locals, emeten un concurs de contes de l'associació sense ànim de lucre COMSOC, els 24 finalistes del qual han estat editats en llibre i CD i són una mostra de la cultura popular de tradició oral d'arreu del món.²⁷

Mataró Ràdio, en col·laboració amb la biblioteca Pompeu Fabra de la mateixa població, emet, des de fa anys, un programa, "L'hora del conte", en el qual, com el nom indica, s'hi expliquen contes molt diversos un cop per setmana²⁸.

Ràdio Sant Quirze, de Sant Quirze del Vallès, des de fa set temporades té un programa infantil, "La moixiganga", dirigit per Moisès Bruch, que també emeten altres ràdios locals o comarcals com ara Ràdio Balsareny, Ona Codinenca, Ràdio Bon Matí, Ràdio Santpedor, La Veu de Navàs i Ràdio la Vall. Té seccions molt variades, com una de poesia, mensualment, a càrrec de la Montse Peláez; el conte diari, que explica el mateix conductor del programa o bé en Pep Tort, etc.²⁹

Canal Blau FM (Vilanova i la Geltrú) té un programa dedicat a la LIJ, titulat "Més content que un gínjol", conduït per la bibliotecària Susana Peix Cruz, que inclou diferents seccions com ara recomanacions de llibres, música, poemes, embarbussaments, narració d'un conte, entrevistes... També té un blog des del qual es pot escoltar cada programa i llegir-ne els continguts³⁰. És setmanal i sol girar al voltant d'un tema d'allò més variat: festes tradicionals, animals, un autor o il·lustrador... Es va iniciar a **Ràdio Cubelles**, l'any 2010. L'any 2012 va passar a Canal Blau, però Ràdio Cubelles el continua emetent, juntament amb unes quantes ràdios locals més que s'hi han afegit aquest curs 2013- 2014.

I podríem seguir amb programes específicament dedicats als infants en què s'expliquen contes, es canten cançons, s'informa d'activitats per a la mainada... com poden ser "Bon

²⁶ Informació obtinguda de: <http://blocs.xtec.cat/sebaixllobregat4/dinamitzacio/contes-per-la-radio/> (darrera consulta 17-12-13)

²⁷ Informació obtinguda de: <http://laciutatinvisible.coop/ciutat/presentacio-del-projecte-contes-del-mon/> (darrera consulta 17-12-13)

²⁸ En podeu trobar informació a: <http://mataroradio.cat/radio/programa/lhora-del-conte> (darrera consulta 6-1-13)

²⁹ <http://www.radiosantquirze.cat/index.php?node=2118&opcio=sc> (darrera consulta 5-1-14)

³⁰ <http://www.vilanova.cat/blog/pal/> (darrera consulta 8-1-14)

dia menuts”, de **Ràdio Tordera**; “Tic, Tac, Ring “, de **Ràdio Blanes**; “El rebost dels contes”, a **Solsona FM**; “Ralet Ralet” d’**Ona Codinenca**, de Sant Feliu de Codines; “De rondalles i mentides”, de **Ràdio Gonella** (l’Horta); etc. etc. etc.³¹

A més a més hi ha nombroses ràdios locals que tenen programes dedicats als llibres, a la literatura o a la cultura en general, en els quals naturalment també comenten llibres, entrevisten autors, il·lustradors... de LIJ. En poden ser exemples els programes “Vols llegir?”, de **Ràdio Nova** (Vilanova del Camí); “Tirant de llibres” de **Punt 7 Ràdio-Sant Celoni**; “Parla la biblioteca”, de **Ràdio Premià de Mar**; diversos programes de l’emissora **RAP....107**, de Parets del Vallès, amb la biblioteca “Can Butjosa”; “Paraules en silenci”, de **Ràdio Pego** (la Marina Alta)³²; “Paraules al vent, pàgines obertes”, de **Ràdio Cocentaina** (l’Alcoià)³³; etc. etc. etc.³⁴

També hauríem de repassar programes i emissores desapareguts que van dedicar una atenció considerable a la LIJ. Com que es fa molt difícil d’accedir a aquesta informació, ens limitarem a comentar-ne algunes mostres que ens n’han arribat. Així, per exemple, el mestre i animador cultural Pep Tort³⁵ durant anys va fer un programa titulat “A cau d’orella” a **Ràdio Catalunya Manresa**, en què explicava contes per als infants. Més tard, a través del SEDEC (Servei d’Ensenyament del Català) del Departament d’Educació, aquests contes i d’altres, amb el títol de “Contes a cau d’orella”, es van passar en diverses emissores locals, algunes ja desaparegudes, com la **Cadena 13 Maresme** o **Ràdio Ciutat** de Manresa, i en d’altres encara ben vives com **Ràdio Ponent** de Mollerussa, que durant uns quants anys també va fer un programa de recomanació de llibres coordinat per la Biblioteca i fet per alumnes de diversos centres a través del “Municipi Lector”³⁶.

³¹ Pot ser interessant per a tot allò relacionat amb ràdios que tenen programes infantils la pàgina web següent, que manté i actualitza en Moisès Bruch: <http://www.radioinfantil.es/> (darrera consulta 6-1-14)

³² El condueix Manel Arcos i, per exemple, el 28-5-2013 hi va entrevistar l’escriptora Pepa Guardiola. http://www.radiopego.com/index.php?name=Web_Links&req=viewlinkdetails&lid=14 (darrera consulta 6-1-14)

³³ Es fa en col·laboració amb la biblioteca municipal, i ha dedicat una bona colla de programes especials al llibre infantil: <http://biblioradio.blogspot.com.es/> (darrera consulta 6-1-14)

³⁴ Un últim exemple: 15 ràdios locals i una trentena de televisions, emeten el programa “Famílies i escola”, presentat per Joan Carles Folia, que entre moltes altres coses ha parlat de la lectura i de la LIJ. Per exemple el capítol núm. 2 de la sèrie es dedica a la lectura i s’hi entrevista en Joan Portell (19-2-2013): Se’n pot veure l’entrevista a: <https://www.youtube.com/watch?v=eeRo0l-bn-l> (darrera consulta 19-11-13)

³⁵ <http://www.peptort.com/acaudorella/> (darrera consulta 2-1-14) Actualment encara en manté una versió reduïda a **Ràdio Santpedor**, cada diumenge al vespre, amb el títol “Pep Tort a cau d’orella”: <http://rsantpedor.blogspot.com.es/p/contacte.html> (darrera consulta 5-1-14)

³⁶ En trobem notícia a: http://se-pladurgell.cat/index.php?option=com_content&view=category&id=58&Itemid=100 (darrera consulta 8-1-14)

Les ràdios d'àmbit nacional

Introducció

Les arrels de la programació infantil i juvenil de la ràdio catalana cal buscar-les als inicis de les emissions, ja al primer terç del segle XX, i fins i tot en alguns programes de la postguerra que, tot i ser fets en castellà, com era preceptiu, van tenir una gran influència en creadors i en programadors posteriors.

La història de la ràdiodifusió catalana³⁷ està per fer, i ja no cal dir la de la programació infantil. Pendants d'estudis globals i d'específics³⁸ que en puguin fer variar la perspectiva, gosaríem dir que la base de la ràdio infantil catalana la trobem en tres personatges, la creació i desenvolupament dels quals va tenir una gran repercussió entre els infants del moment i que poc o molt han entrat a formar part de l'imaginari col·lectiu del país, amb totes les limitacions que es vulgui, degudes fonamentalment al tall que va representar la dictadura franquista. Em refereixo a en Míliu, en Maginet i en Pau Pi o Paulinet. El senyor Emili Casademont i Comas, en un article magnífic i d'allò més útil³⁹, ens en diu el següent:

“El primer d'aquells tres nens fou en *Míliu* (en *Míliu Cap de Pinyol*), obra del també primer locutor amb què comptà Ràdio Barcelona, o sigui, en Josep Torrens –sic- i Vilalta -en *Toreski-*, traspasat l'any 1937 (...). El segon nen, en *Maginet*, el creà Josep Maria Tarrasa a Ràdio Tarragona i, posteriorment, es convertí en «estrella» de la ràdio barcelonina. La «naixença» d'aquest nen fou la mar de curiosa. Un dia de l'any 1934, al locutor Tarrasa, davant la campana que li féu a última hora un nen de debò al qual havia d'entrevistar per a un programa, no se li ocorregué res més que improvisar la veu d'un

³⁷ Per a una visió general, pot ser interessant, ja que la primera emissora de l'estat va ser EAJ 1-Ràdio Barcelona (1924), aquesta pàgina del ministeri d'Educació espanyol en què es fa una història de la ràdio, s'hi inclouen talls de veu... : <http://recursos.cnice.mec.es/media/radio/bloque1/pag3.html> (darrera consulta 7-1-14). Per a la història de la Ràdio a Catalunya, poden ser molt útils els 14 programes que, amb el títol de “La ràdio a Catalunya” va fer arran dels 10 anys de Ràdio 4, el periodista Joan Munsó Cabús, reemesos arran de la celebració dels 35 anys de Ràdio 4. Es poden escoltar íntegrament a: <http://www.rtve.es/alacarta/audios/memories-de-la-radio/memories-13122011-192067/1270671/> (darrera consulta 3-3-2014). També resulta molt interessant, ja que les dones tenien un gran paper en les franges destinades als infants i, doncs, s'hi parla de programes infantils, la tesi doctoral de Sílvia Espinosa i Mirabet titulada *Les locutores de ràdio a Catalunya 1924-1939* (UAB, 2008), que es pot llegir sencera a: <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/4148/sem1de1.pdf?sequence=1>

³⁸ Seria molt interessant, per exemple, veure quines referències a la ràdio hi ha a la revista *En Patufet* (1904-1938).

³⁹ Va ser publicat al *Diari de Girona* del 18-11-2007, i el podeu llegir sencera a:

<http://emilicasademont.blogspot.com.es/2007/11/tres-fabulosos-nens-de-la-rdio.html> (darrera consulta 1-12-13)

infant. Aquella improvisació assolí un èxit realment extraordinari i, animat pels seus superiors, Josep Maria Tarrasa decidí incloure en *Maginet* en una emissió infantil, que no trigà gaire a obtenir un bon èxit. I el tercer d'aquells nens fou en *Pau Pi*, creat a Ràdio Girona, poc després de la Guerra Civil, per l'Enric Casademont, traspassat, bastant jove, el mes d'octubre del 1975. En *Pau Pi* es féu cèlebre a Ràdio Barcelona, durant els anys 50, al costat de la simpàtica locutora Pilar Montero, una de les veus més maques que ha tingut la radiodifusió espanyola. Per fi, els de l'emissora degana de l'Estat trobaren un magnífic successor d'en *Míliu*, que àdhuc tenia el mateix to de veu que el nen d'en *Toreski*. Un successor d'en *Míliu*, però, que més tard caigué en desgràcia, motiu pel qual en *Pau Pi* es veié obligat a «desertar» a Radio España de Barcelona i a canviar de nom. Així, i per raó de la circumstància que Ràdio Barcelona tenia registrada la marca «Pau Pi», el nen de l'Enric passà a dir-se *Paulinet*.”

Aquests personatges, inclòs en Pau Pi, ja que una de les causes de la seva caiguda en desgràcia sembla que va ser el fet d'utilitzar massa sovint el català, podem considerar-los part dels fonaments d'aquesta literatura infantil i juvenil radiofònica, ja que se'n van escriure contes i historietes còmiques, se'n van enregistrar discos i cançons, se'ls van dedicar monuments i sardanes, van participar en nombroses campanyes benèfiques... Van ser tot un fenomen de la ràdio catalana en un moment en què ben poques formes de diversió hi havia.

Ja que hem parlat de campanyes benèfiques, n'hi ha una que també hem de considerar a les arrels de la programació infantil catalana, encara que fos majoritàriament en castellà, ja que com es podia s'hi utilitzava la llengua del país: s'hi explicava algun conte en català, com per exemple el d'en Patufet o el del rei que tenia el nas vermell, etc. Em refereixo a les campanyes que entre 1949 i 1974 van dur a terme, a Ràdio Nacional d'Espanya de Barcelona, dos locutors tan populars com el Sr. Viñas i el Sr. Dalmau, que l'Antoni Munné Jordà defineix així: “També relacionat amb campanyes benèfiques, al vespre hi havia el programa del senyor Dalmau i el senyor Viñas (el senyor Dalmau —el locutor Emili Fàbregas— representava un botiguer i parlava mig en català, i el senyor Viñas —el locutor Juan Viñas— el renyava). Sobretot pels volts de Nadal i Reis, que demanaven joguines, la canalla els seguíem molt.”⁴⁰

---

⁴⁰ Correu electrònic enviat el 24-10-2013.

Fora del Principat, no ens podem estar de destacar les lectures dramatitzades que de les *Rondalles mallorquines* va fer Ràdio Popular de Mallorca (COPE)⁴¹, des de l'any 1959 fins a la dècada de 1970, que van tenir un èxit extraordinari, en les quals va col·laborar el mateix Francesc de Boja Moll i de les quals es van fer edicions en casset i més tard en cd⁴².

I encara en aquesta protohistòria de la ràdio per a infants i joves, i abans que es tornessin a permetre les emissions en català, hem de destacar alguns altres programes que van tenir un gran pes en els infants i els joves del moment i en creadors posteriors, totalment en castellà això sí, per molt que alguns dels guionistes també fossin catalans i autors de LIJ catalana⁴³. Entre els més destacats, hi trobem els programes de contes titulats "Tambor" i "Cascabel"⁴⁴, a la dècada de 1950, tots dos de Ràdio Espanya de Barcelona, antiga Ràdio Barcelona i posteriorment Cadena Ser⁴⁵; els serials "Matilde, Perico y Periquín", infantil⁴⁶, "Diego Valor"⁴⁷ i "El Coyote"⁴⁸, juvenils, tots tres de la Cadena Ser; i encara algunes col·laboracions, a la dècada de 1960 i començament dels 70, d'Aurora Díaz Plaja a diverses emissores parlant-hi de llibres, explicant-hi contes...⁴⁹.

Les ràdios d'àmbit nacional recuperen el català

⁴¹ En podeu veure una síntesi històrica, així com la importància que tingué en la difusió del català i de tot allò mallorquí a: <http://diccionariperiodisme.wikispaces.com/R%C3%A0dio+Popular> (darrera consulta 3-3-2014)

⁴² Encara es poden trobar a la venda al web de l'editorial Moll:

http://editorialmoll.cat/botiga/es/search?controller=search&orderby=position&orderway=desc&search_query=rondalles+mallorquines&submit_search=Buscar (Darrera consulta 3-3-2014)

⁴³ Com per exemple Armand Matias Guiu, guionista de "Tambor" i escriptor tant d'adults com de LIJ i tant en castellà com en català: http://ca.wikipedia.org/wiki/Armand_Matias_i_Guiu (Darrera consulta 7-1-14)

⁴⁴ Joaquín Soler Serrano en va ser el locutor i se'n van publicar diversos en una col·lecció titulada "Cuentos infantiles".

⁴⁵ Com a síntesi de l'embolic de noms i de ràdios de la primera meitat del segle XX pot ser interessant la pàgina següent: <http://elmediosonoro.blogspot.com.es/2008/11/radio-barcelona.html> (Darrera consulta 7-1-14)

⁴⁶ Una família clarament espanyola, en que el nen, Periquín, ja no té gaire res a veure amb els tres que hem esmentat, d'arrel clarament catalana. En podeu trobar informació a:

http://es.wikipedia.org/wiki/Matilde,_Perico_y_Periqu%C3%ADn (Darrera consulta 1-12-13)

⁴⁷ En podeu trobar una primera informació a http://es.wikipedia.org/wiki/Diego_Valor (Darrera consulta 1-12-13)

⁴⁸ En podeu trobar una primera informació a http://es.wikipedia.org/wiki/El_Coyote (Darrera consulta 1-12-13)

⁴⁹ L'única referència que n'hem pogut trobar, a part d'un record difús de la família Ulsamer/ Díaz-Plaja, que recorda, per exemple, l'obra "Per Nadal cada ovella al seu corral", radiada, creuen recordar, a Ràdio Barcelona (Correu enviat el 19-12-2013), és l'emissió de l'obra teatral *Vols venir tu rabadà?*, radiada a l'inici de la dècada de 1970 a RNE de Barcelona. Es pot escoltar sencera al programa "Memòries de la ràdio" del 28-12-2010:

<http://www.rtve.es/alacarta/audios/memories-de-la-radio/memories-13122011-192067/1270671/> (darrera consulta 3-3-14)

“Van ser els primers anys de la transició política, temps en què els mitjans de comunicació evolucionaven al mateix ritme d'un país i una societat que es plantejaven nous reptes i tenien, per tant, noves demandes. La ràdio va sortir al carrer i va obrir les portes dels estudis als grups socials emergents, als sindicats, als nous polítics i a la cultura fins aquell moment marginada. Eren els temps en què es reclama “llibertat, amnistia i estatut d'autonomia”.

En aquest escenari del naixement de la democràcia, Ràdio Nacional d'Espanya, present a Catalunya amb tres ofertes -Radio 1, Radio 2 i Radio 3-, va decidir posar en marxa una nova programació, Ràdio 4, que apostava pel català com a element diferenciador i que comptava amb el suport del president del Govern, Adolfo Suárez.”⁵⁰

Amb aquestes paraules, un redactor anònim anunciava el canvi que va representar l'inici de les emissions de Ràdio 4, a final de 1976. Amb aquesta recuperació, doncs, es va començar a esquerdar el mur lingüístic que la ràdio havia patit al llarg de gairebé 40 anys i es va obrir un camí que ens ha portat a on som ara: una presència ben significativa d'emissores en català, amb índexs d'audiència que les fan líders a la majoria de franges horàries. En faré un breu repàs, centrant-me, naturalment, en la programació infantil i en el pes que hi ha tingut la LIJ, sense deixar de banda la que hi té, naturalment, que ja avanço que és més aviat escarrassida, residual, com ha deixat ben clar un informe del CAC, signat per Maria Gutiérrez i Amparo Huertas⁵¹.

Ràdio 4

Els inicis de Ràdio 4, com han assenyalat alguns dels estudiosos que hi han dedicat una certa atenció, van molt lligats a la música, però ben aviat va dedicar programes a la literatura, com “Arts i lletres” “Novel·la” “El món de l'espectacle” i sobretot l'espai “Teatre Català”, amb actors tan populars com Maria Matilde Almendros, Ma. Dolors Busquets, Ricard Palmerola...⁵² També va ser ben als inicis, concretament des de l'any

⁵⁰ Informació tretada del web: <http://archive.is/llfed> (darrera consulta 23-11-13)

⁵¹ Es pot consultar en xarxa: http://www.cac.cat/pfw_files/cma/recerca/quaderns_cac/Q22gutierrezhuertas_ES.pdf

A l'apartat 6, titulat “La programación cultural juvenil e infantil”, entre altres coses diu: “Del análisis de la oferta infantil se desprende que se trata de un público realmente olvidado.”

⁵² Per a una breu història de Ràdio 4 podeu consultar: <http://www.rtve.es/radio/20090818/radio-4-historia/289305.shtml>

També són molt interessants els programes “Memòries de la ràdio”, que, arran dels 35 anys de Ràdio 4, van realitzar Maite Casado i Agnès Batlle. Hi fan entrevistes (com les dedicades a Cèlia Motis o a Enric Frigola), programes específics dedicats a temes concrets (teatre, música...) i també hi recuperen els catorze programes, ja esmentats, que arran dels 10 anys de Ràdio 4 va fer Joan Munsó Cabús amb el títol de “La ràdio a

1977, que va iniciar la programació infantil, amb programes innovadors, que van tenir una gran repercussió i que van comptar amb professionals i col·laboradors de prestigi en el camp de la literatura, de les arts escèniques i plàstiques, de la música..., com veurem tot seguit fent un breu repàs dels principals programes infantil i juvenils de l'emissora dels quals hem pogut obtenir informació⁵³.

“Mainada”

El programa “Mainada” es va emetre entre 1977 i 1983. Va ser Premi Ondas 1979. En van ser les ànimes i els conductors Enric Frigola, Jordi Roura i Pere Ribera. Es feia els dissabtes al matí, en directe, cara al públic i amb actuacions en viu, i durava 2 hores. Podem dir que era itinerant, ja que de tant en tant es feia des de diverses poblacions catalanes: Igualada... Hi va col·laborar gent molt diversa com Dolors Laffitte i Alfons Encinas (L'arc en el Cel), Lluís Maria Panyella, Josep Maria Pujol (Foc Follet)⁵⁴, Jan Cots (La Saragata), Toni Giménez, Xesco Boix, Àngel Daban... A part d'aquest vessant musical tan important, també s'hi entrevistaven autors, s'hi presentaven novetats. Servia una mica d'aparador d'editorials com La Galera, Publicacions de l'Abadia de Montserrat i d'altres, que regalaven llibres per a concursos... Com a anècdota podem dir que a la revista *L'Hora* (núm. 41, desembre 1979, p. 5), en una carta al director signada per Joana Polo i Ruiz, se'n fa una gran lloança⁵⁵.

“La ràdio de vidre”

“La ràdio de vidre” sembla que va néixer l'any 1979 i va durar fins al 1982. Va ser un programa promocionat per la fundació Serveis de Cultura Popular. Estava escrit i realitzat per “Radiofonistes associats”, que eren Eduard Delgado, Maria Gorgues, Jordi Roura i J. M. Adell. Hi havia guions escrits expressament per Pep Albanell, Pere Calders,

---

Catalunya”: <http://www.rtve.es/alacarta/audios/memories-de-la-radio/memories-13122011-192067/1270671/> (darrera consulta 7-4-14)

⁵³ Bona part d'aquesta informació la dec a l'amabilitat de Jordi Roura, fundador del grup “Ara Va de Bo” i protagonista de molts d'aquests programes, i de Teresa Duran, ben coneguda en el món de la LIJ, i també artífex d'aquests inicis de la ràdio per a infants i joves, en la qual va fer, i mai més ben dit, tots els papers de l'auca.

⁵⁴ L'any 1982 Josep Maria Pujol va fer una sèrie de col·laboracions al programa, titulades *Les 1001 veus*, on ell, tot sol, donava vida a una extensa companyia teatral d'actors singulars que vivien històries fantàstiques i cantaven cançons que componia i enregistrava ell mateix acompanyant-se dels instruments més insòlits que es podien imaginar. Informació tretada del web: <http://www.youtube.com/watch?v=JJa1N187TnE&list=PL8401675FA9C2270F> (darrera consulta 23-11-13)

⁵⁵ Es troba escanejada a: http://www.fcampalans.cat/arxiu/uploads/fons_heme/pdf/hora_catalunya_ai_41.pdf (darrera consulta 16-3-14)

o *El setè de cavalleria* havien obtingut una participació activa per part de la mainada i els adolescents que podríem comparar, salvant les èpoques i l'impacte mediàtic de la televisió, amb l'actual Club Super3. El cremallera de Montserrat, un tren de vapor fins a Vilanova i la Geltrú o un vaixell que va portar els participants fins al port de Palamós... varen constituir l'escenari de programes especials de "l'emissora que us parla en català"⁶⁰.

L'actualitat de la LIJ a Ràdio 4

Com he apuntat, la programació actual adreçada a infants i joves no té res a veure amb la de la dècada gloriosa de 1980. Avui dia, que sapiguem, no hi ha programes dedicats a infants i joves a Ràdio 4. De tant en tant s'hi parla de LIJ en programes com el cultural **Wonderland**⁶¹, que dirigeix i presenta Rosa Gil cada dia de dilluns a divendres entre les 14 i les 15h. S'hi entrevista algun autor, s'hi comenta algun llibre infantil o juvenil... Per exemple el 15-10-13 hi van parlar del V Congrés de LIJ amb la Marta Luna i en Jordi Muñoz. Gairebé anècdotes, al cap i a la fi.

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA)

La CCMA és l'organisme que l'any 2007 va substituir la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRT), creada l'any 1983 amb la finalitat de produir i difondre productes audiovisuals tot vetllant per la normalització lingüística i cultural de Catalunya, com indica la llei 10/1983 del Parlament de Catalunya. En formen part dues empreses fonamentals, Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio, a part d'algunes altres de participades, com l'Agència Catalana de Notícies⁶². No cal dir que nosaltres ens centrarem en Catalunya Ràdio i la resta d'emissores que inclou o ha inclòs, com la desapareguda Catalunya Cultura.

Catalunya Ràdio

Catalunya Ràdio és l'emissora pública generalista, creada l'any 1983 i que podem considerar la nau capitana del grup d'emissores de la Generalitat de Catalunya (Catalunya Ràdio SRG S. A.), que inclou al seu si altres emissores com Catalunya Música,

⁶⁰ Tret de: <http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/-/29-necrologiques/336884-joan-grau-de-radio-olot-a-radio-4.html?tmpl=component&print=1&page=> (consultada 8-12-13)

⁶¹ <http://www.rtve.es/radio/20110830/wonderland/352782.shtml> (darrera consulta 18-3-14)

⁶² En podeu trobar informació a <http://www.ccma.cat/pccrtv/ccrtvSeccio.jsp> i també a http://ca.wikipedia.org/wiki/Corporaci%C3%B3_Catalana_de_Mitjans_Audiovisuals

Catalunya Informació, Icat i la desapareguda Catalunya Cultura. Des del començament de les emissions, com a emissora pública i amb voluntat de servei, i en part també per complir el mandat del Parlament de Catalunya de promocionar i difondre la llengua i la cultura catalanes, va tenir programes pensats per a infants i joves, fet que, com hem assenyalat i com s'ha esdevingut en la resta d'emissores d'àmbit nacional, pràcticament han desaparegut. Tot seguit farem una aproximació, un tast, a aquells programes dels quals tenim notícia i en què la LIJ ha tingut un paper més o menys significatiu.

“Ui, avui!”

El programa “Ui, avui!” sens dubte és un dels més populars i premiats de la ràdio catalana dedicada als infants. Una de les seves creadores, la Teresa Duran, ens n'ha dit el següent⁶³: “Al programa infantil “Ui, avui!” de Catalunya Ràdio, que va començar el 1983 i va durar fins el 86 (tot i que jo en vaig marxar abans) i que va obtenir el primer premi guanyat per aquesta emissora nacional (Òmnium Cultural de radiodifusió 1984, tot i que sembla que ells no se'n recordin), també hi havia la radiació d'un conte setmanal, amb veus de Jordi Jané i Teresa Duran, que érem codirectors del programa. Però era molt normal que parléssim de les darreres novetats de llibres infantils i juvenils i que ho aprofitéssim per entrevistar els autors o il·lustradors del país, si més no un o dos cops per setmana (al programa hi havia una entrevista diària, però no sempre sobre literatura, sinó sobre animals, invents, teatre, etc, el que s'escaigués...) .”

Encara hi podríem afegir que el programa es feia amb assistència de públic, que de vegades sortia de l'auditori de Catalunya Ràdio (per exemple per fer-se des del Saló de la Infància) i que a més del premi d'Òmnium Cultural en va obtenir un parell més: el Premi Atlàntida del Gremi d'Editors de Catalunya (1984) i el Premi Acció Cívica de la Generalitat (1986). I encara, per acabar, que va publicar un llibre, titulat *Boca /volar-hi: diccionari general de l'“Ui, avui!”*, signat pels dos codirectors, Teresa Duran i Jordi Jané (La Galera, 1986).

“Micro obert a l'escola”

No gosem dir que sigui un programa específic, però no hem trobat a dins de quin altre es devia emetre. El que és cert, com assenyalava en Pep Tort a la seva pàgina web⁶⁴, és que Catalunya Ràdio va participar, juntament amb una dotzena més d'emissores d'arreu del territori, en la campanya titulada “Micro obert a l'escola”, organitzada pel SEDEC (Servei d'Ensenyament del Català). Una campanya que tenia com a objectiu fomenta la

⁶³ Correu electrònic del 10-11-13.

⁶⁴ <http://www.peptort.com/acaudorella/> (darrera consulta 17-3-14)

utilització del català en tots els àmbits i que duïen a terme els mateixos alumnes de les escoles participants amb la col·laboració del professorat i dels tècnics de l'emissora. Hem trobat una breu descripció del projecte a la *Revista Ràdio Terrassa*, núm. 43, gener-març 1987, p. 13⁶⁵.

Eduqueu les criatures

Programa conduït per Carles Capdevila, la guionista del qual va ser la Trinitat Gilbert, definit al blog de l'emissora com "Un lloc de pas per a experts, pares, canalla i mestres per parlar sobre l'educació dels fills. Tot amb bon humor, amb passió i sense complexos." Es va emetre durant quatre anys (2006 -2010), els diumenges de 9 a 10 del matí, i cada dia dedicava uns quinze minuts a la literatura infantil i juvenil, de la mà de la Care Santos.

Clicka't

Projecte radiofònic estrenat el 28 de març de 2014, només per a ser emès per internet, es tracta d'un programa, com destaca el web del canal 3.24, "que neix amb l'objectiu d'enfortir el servei públic de l'emissora amb nous continguts infantils i educatius. El projecte està dirigit a nens i nenes de 3 a 12 anys i pretén acostar la ràdio pública als més petits amb un format, que segons l'emissora, "permet educar i entretenir". Entre altres matèries, es treballaran les ciències, la llengua, l'art, la música i la cultura catalana. Tots els continguts es podran trobar al web de Catalunya Ràdio. Aquest 2014 el 'Clicka't' estarà dedicat a l'obra d'"El Petit Príncep", amb motiu de la commemoració dels 70 anys de la mort d'Antoine de Saint-Exupéry."⁶⁶ S'haurà d'anar veient quin paper hi tindrà la LIJ. Sembla que cada any es triarà un personatge que sigui l'eix al voltant del qual giri la programació. Enguany ha estat un clàssic de LIJ, esperem que la tendència continuï i que s'hi incloguin personatges de la LIJ catalana.

Altres programes amb presència escadussera de LIJ

En alguns programes com **El suplement** de tant en tant s'hi han entrevistat autors de LIJ, com uns més dels convidats. En Carbó recorda haver-hi anat en diverses ocasions i jo personalment també, concretament en l'època d'en Xavier Solà. El mateix podem dir d'**El cafè de la República**, dirigit per en Joan Barril o del **Lectoràlia** d'en Màrius Serra, a dins d'**Els matins**, en els quals també n'havia parlat de vegades l'Emili Teixidor.

⁶⁵ <http://es.scribd.com/doc/98353228/Revista-Radio-Terrassa-N-43-Gener-Marc-1987> (darrera consulta 17-3-14)

⁶⁶ <http://www.324.cat/noticia/2353837/barcelones/Catalunya-Radio-posa-en-marxa-Clickat-un-programa-infantil-online> N'hi ha una informació més detallada a diversos mitjans, com per exemple a la pàgina web del diari Ara: http://www.ara.cat/premium/media/Catalunya-Radio-estrena-Clickat-adreca_0_1109889023.html (darrera consulta 28-3-14)

Repasant la pàgina web del programa, veiem que en Màrius Serra hi ha parlat de Maite Carranza, de Pilarín Bayés, de Joana Raspall...⁶⁷

També passa en programes una mica més especials o fins i tot puntuals, com ara **Els nostres llibres**⁶⁸, que comenta, des de la temporada 2006-2007, les novetats bibliogràfiques dels professionals de Catalunya Ràdio, alguns dels quals, és clar, són de LIJ, com per exemple l'Hermínia Masana; o el titulat **Lletres d'Or**⁶⁹, que parla fonamentalment de literatura clàssica d'adults, però també hi trobem algun gran clàssic de LIJ, o si més no mixt, com C. Dickens... I encara hauríem de tenir en compte els especials, basats en efemèrides, com per exemple els programes dedicats a Joana Raspall arran de la commemoració del centenari del seu naixement (2013)⁷⁰.

Catalunya Cultura

Catalunya Cultura va començar les emissions pel febrer de 1999 i va estar en antena fins a començament de 2006. Va ser un canal temàtic dedicat íntegrament, com el seu nom indica, a la cultura. Tot i que la LIJ va ser més o menys present en alguns programes, com veurem, n'hem de destacar un d'infantil que va tenir una gran repercussió i que ha deixat petja. Ens referim a "Patim, patam, patum".

"Patim, patam, patum"

Va ser el programa infantil de Catalunya Cultura. El va dirigir la Carme Canet, dobladora i periodista de Catalunya Radio, juntament amb Gabriel Porcar i Jordi Amenós. L'objectiu del programa, com resumeix molt bé el web "La ràdio a la carta"⁷¹ era "oferir a totes les noies i els nois, pares, educadors, escoles i entitats educatives, una eina educativa i lúdica on poder participar de manera activa."

A diferència d'altres programes n'hem trobat una bona descripció, a més d'una bona valoració, a l'article "Modalidades educativas de la ràdio en la era digital", de Juan José Perona Páez i Mariluz Barbeito Veloso⁷². Entre altres coses, hi diuen el següent: "*Patim, patam, patum* se emitía de lunes a viernes, de 08.00h. a 09.00h. de la mañana y de

⁶⁷ <http://www.catradiocat.cat/seccio/4272/Lecturalia/programa/1566/El-mati-de-Catalunya-Radio> (darrera consulta 25-3-14)

⁶⁸ <http://www.catradiocat.cat/programa/1507/Els-nostres-llibres-2012-2013> (darrera consulta 25-3-14)

⁶⁹ <http://www.catradiocat.cat/programa/1362/Lletres-dor> (darrera consulta 25-3-14)

⁷⁰ <http://www.catradiocat.cat/programa/1503/Joana-Raspall-els-infants-i-els-llibres> (darrera consulta 25-3-14)

⁷¹ http://www.laradioalacarta.com/programa_131_Patim,%20patam,%20patum.html (darrera consulta 15-3-14)

⁷² *Icono 14 (Revista de comunicación y nuevas tecnologías*, núm. 9, juny 2007, p. 27 i 28). Es pot trobar a <http://www.icono14.net/ojs/index.php/icono14/article/viewFile/378/254> (darrera consulta 19-12-13)

20.00h. a 20.30h. de la tarde, así como los sábados, domingos y festivos de 09.00h. a 10.00h. de la mañana. La edición matinal de este programa se centraba a diario en una manifestación cultural distinta -cine, arte, música, teatro, libros...-, cuyos contenidos se hilvanan a partir de una entrevista a un personaje destacado del ámbito que se tratara. Además, se incluía un cuento, una sección de canciones solicitadas y un capítulo de lo que se denominaba *sonidos animados*, un espacio que se construía con efectos sonoros que recreaban ambientes, acciones, atmósferas, etc. Por su parte, la edición de la tarde contenía también un cuento elaborado por el equipo de dramáticos, y diversos juegos que precisaban de la participación de los niños (se planteaba adivinanzas, problemas de matemáticas, cuestiones de lógica, etc.). Las ediciones de fin de semana se confeccionaban con aquellos espacios más interesantes emitidos durante el resto de días.” (...)

En todos estos espacios, la educación se combinaba, en mayor o menor medida, con la diversión, mediante la incorporación de secciones en las que se introducían cuentos, dramatizaciones, concursos, adivinanzas, etc. Eran, en general, programas contenedores, verdaderos *cajones de sastre*, en los que se intentaba utilizar la radio para despertar la imaginación entre la audiencia infantil y en los que tampoco faltaban las lecturas de poemas, la música clásica y étnica -con el fin de que la audiencia se aproximara a otras culturas-, los recorridos por lugares de interés histórico y artístico, los temas de actualidad relacionados con la naturaleza, y la información, a modo de agenda, sobre actividades de interés para los más pequeños. La participación de los escolares se fomentaba a través del teléfono, aunque en algunos casos se ofrecía la posibilidad de asistir al estudio desde el que se realizaba el espacio en directo.”

Val a dir, encara, que el programa va editar un llibre, que contenia un cd amb cançons, endevinalles, un conte...⁷³ I encara que va fer alguns programes especials com el que l'any 2002 va reunir més de 2000 oients del programa en una festa estiuenca al Poble Espanyol de Montjuïc, festa que va organitzar conjuntament amb la revista infantil *Tretzevents* i la companyia de dansa i de teatre Roseland Musical⁷⁴.

“Cultura amb K”

Va ser un informatiu juvenil, editat per Sònia Casas Codinach que es va emetre durant l'any 2005 i en el qual van col·laborar, entre altres, Jordi Sierra i Fabra i Miquel Rayó recomanant-hi tres llibres cada setmana.

⁷³ Notícia publicada a: <http://www.324.cat/noticia/23406/ociicultura/El-programa-Patim-patam-patum-de-Catalunya-Cultura-treu-un-doble-disc-interactiu> (darrera consulta 11-12-13)

⁷⁴ Vegeu-ne la notícia a Vilaweb: <http://www.vilaweb.cat/ep/ultima-hora/527616/20020613/catalunya-cultura-reunira-2000-oients-programa-patim-patam-patum-festa-estiuenca.html> (darrera consulta 15-3-14)

“Fum d’estampa”

Va ser el programa literari emblemàtic de la ràdio en català. L’escriptor Jordi Llavina en va ser l’ànima i la veu entre 1999 i 2005, a la sintonia de Catalunya Cultura. Cada dia, entre dos quarts de set i les nou, hi va entrevistar escriptors, il·lustradors, editors...; hi va presentar novetats; hi va llegir poemes, relats...; molts dels quals van ser de literatura infantil i juvenil.

Catalunya Informació

Catalunya Informació és, com el nom indica, el canal informatiu de les emissores de Catalunya Ràdio. Va començar a emetre l’11 de setembre de 1992 i té com a característica fonamental l’emissió d’informació les 24 hores del dia⁷⁵. L’any 2002 va ser guardonada amb un Premi Ondas. Com que la literatura també és notícia, hi trobem alguns programes que la tenen en compte, fins i tot un d’històric dedicat a la LIJ.

“Escolta el llibre”

“Escolta el llibre”, subtítulat “Espai dedicat a la literatura infantil i juvenil”, va ser un programa de curta durada (uns mesos de l’any 2008), però que va significar una bona aposta per la LIJ. Va ser una producció d’Elisenda Sort i Carola López. S’hi llegien fragments del llibre triat, s’hi entrevistava l’autor (o algun adult que en parlés) i diversos alumnes d’alguna escola o institut que hagués treballat el llibre, el comentaven i en donaven la seva opinió. S’hi van comentar títols de LIJ d’autors com Maria Mercè Roca, Andreu Martín, Anna Tortajada, Jordi Folck, Eulàlia Canal...; al costat de clàssics com Àngel Guimerà, Oscar Wilde, Saint- Exupéry, Mercè Rodoreda, M. Àngels Anglada, Joanot Martorell...; i fins i tot alguns best sellers com Geronimo Stilton o la Tina Super Bruixa . Se’n poden escoltar els programes al web de Catalunya Ràdio⁷⁶. Actualment podem dir que té una certa continuïtat, però dedicat gairebé exclusivament a novetats de llibres per a adults, en el programa “**Llibres per escoltar**” de Montse Camps⁷⁷.

“Sentits”

Dirigit per Adolf Bertran, com diu a l’entradeta de la pàgina web “condensa l’actualitat cultural en trenta minuts de manera divulgativa”. Podem dir que es tracta de l’informatiu cultural de Catalunya informació. Està estructurat en dos blocs: el primer que sintetitza les informacions culturals del dia i el segon que aprofundeix en un tema, a

⁷⁵ En podeu trobar més informació al web de l’emissora <http://www.tv3.cat/caracter> i també a la viquipèdia http://ca.wikipedia.org/wiki/Catalunya_Informaci%C3%B3 (darrera consulta 17-3-14)

⁷⁶ <http://www.catradio.cat/programa/1069/Escolta-el-llibre> (darrera consulta 17-3-14)

⁷⁷ <http://www.catradio.cat/programa/1583/Llibres-per-escoltar> (darrera consulta 17-3-14)

partir generalment d'una entrevista⁷⁸. Tant entre les informacions com entre els temes, de tant en tant n'hi ha de relacionats amb la LIJ. Per exemple el dia 11-5-2009, l'entrevista central va ser a l'entorn del IV Congrés de LIJ que periòdicament organitza l'AELC.

Altres programes de Catalunya informació

Com en totes les altres emissores, hi ha programes diversos que de tant en tant dediquen atenció a la LIJ, a través d'entrevistes, monogràfics... Entre els actuals de Catalunya informació podem destacar **Blog de mestres**⁷⁹, amb alguns programes dedicats a la lectura, i **Blog de pares**⁸⁰. O alguns programes especials com els que es van dedicar a la Fira de Frankfurt quan la cultura catalana hi va ser convidada (2007), els dedicats anualment al llibre per Sant Jordi...

COMRàdio

COMRàdio va ser una emissora generalista en català que va emetre entre els anys 1995 i 2012. Va ser impulsada per la Diputació de Barcelona i gestionada pel Consorci de Comunicació Local. A més de l'emissora mare, més d'un centenar de ràdios locals hi van tenir un lligam, ja que els distribuïa part de la seva producció. Al llarg de la seva existència va comptar amb professionals de renom (Josep Cuní, Sílvia Còppulo, Elisenda Roca, Empar Moliner...) i va arribar a ser durant uns quants anys la segona emissora en català amb millors índexs d'audiència. Com va dir Sílvia Còppulo al seu llibre *Com neix COMRàdio* (Angle Editorial, 2006), sempre va ser vista com "l'emissora de l'esquerra progressista" i com un contrapoder als mitjans de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, per la qual cosa va tenir diversos enfrontaments amb la Generalitat de Catalunya⁸¹. Pel que fa a programació pròpiament infantil i juvenil, ben poca n'hi hem trobada.

Dies de nens

Es tracta, gosaríem dir, de l'únic programa infantil que ha ofert l'emissora. S'inclouïa al magazine del cap de setmana titulat **Dies de ràdio**, dirigit per Elisenda Roca entre els anys 2000 i 2005. Els contes, ells llibres per a infants i joves, les entrevistes a autors, il·lustradors... sempre hi van tenir un pes important. La mateixa Elisenda Roca ens n'ha dit això: "Durant cinc anys, al programa "Dies de ràdio", cada dissabte al matí vaig convertir contes de tota mena en radio teatre. Vull dir que els interpretàvem, els

⁷⁸ <http://www.catràdio.cat/programa/837/Sentits> (darrera consulta 17-3-14)

⁷⁹ <http://www.catràdio.cat/programa/1383/Blog-de-mestres> (darrera consulta 17-3-14)

⁸⁰ <http://www.catràdio.cat/programa/1306/Blog-de-pares> (darrera consulta 17-3-14)

⁸¹ http://ca.wikipedia.org/wiki/Com_R%C3%A0dio (darrera consulta 25-3-14).

teatralitzàvem. De tots aquells contes radiats en vaig fer una selecció que va sortir publicada i amb un cd al llibre d'Empúries "M'expliques un conte?" amb il·lustracions de la Mercè Galí."⁸² Val a dir que el programa va merèixer el premi Òmnium Cultural al millor programa infantil.

Scratch

Es tracta d'un programa juvenil (per a joves entre 15 i 30 anys deien ells), dirigit i presentat per la Marta Montagut, que durant anys es va emetre les tardes dels dissabtes. Era un programa eminentment musical, tot i que també s'informava de molts altres aspectes culturals que poguessin interessar els joves: teatre, cinema, noves tecnologies... El format era molt innovador i va tenir una menció de qualitat als premis Ràdio Associació de Catalunya 2004⁸³. La literatura sempre hi va tenir un paper molt tangencial.

Digues COM

Es tracta d'un altre programa juvenil, presentat per Miquel Giménez, que va "adreçat als joves d'entre 10 i 18 anys a qui es vol donar l'oportunitat d'expressar la seva veu i la seva opinió davant dels micròfons. Amb *Digues com* els joves poden participar en el programa fent ràdio a la seva manera."⁸⁴ La literatura, per les poques informacions que n'hem trobat, no sembla pas que hi tingués un paper gaire rellevant.

Altres programes de COMRàdio amb presència de LIJ

Hem d'assenyalar, com destaca en Pep Tort a la seva pàgina web⁸⁵, que l'emissora, amb el suport de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, durant un temps també va emetre el programa **A cau d'orella**, del qual ja hem parlat. També val la pena destacar que al programa **Tal com som**, que va mantenir-se dotze anys llargs en antena, en Jordi Sacristán també hi va entrevistar autors de LIJ, hi va parlar d'esdeveniments que hi tenien relació, com per exemple del IV Congrés de LIJ (18-5-2009), etc.

RAC 1

---

⁸² Correu electrònic del 9-12-13.

⁸³ N'hem trobat una informació força completa al web <http://www.laxarxa.com/noticia/mencio-de-qualitat-per-l-i-scratch-i-als-premis-radio-associacio> (darrera consulta 25-3-14)

⁸⁴ <http://www20.gencat.cat/portal/site/ensenyament/menuitem.e79d96e9bc498691c65d3082b0c0e1a0/?vgnextoid=230e7bb4591f9110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=230e7bb4591f9110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default> (darrera consulta 25-3-14)

⁸⁵ <http://www.peptort.com/acaudorella/> (darrera consulta 25-3-14)

Ràdio Associació de Catalunya 1 és una emissora privada (Grup Godó) generalista que emet les 24 hores en català. Va néixer l'any 2000 i la podem considerar hereva de la primera emissora que va emetre en català: "Ràdio Associació de Catalunya EAJ- 15". Com a emissora generalista que és la seva programació es base en tres grans eixos: la informació, l'esport i l'entreteniment. Actualment és l'única emissora catalana capaç de fer la competència a Catalunya Ràdio Com indiquen els índexs d'audiència⁸⁶. La literatura, i més la LIJ, sempre hi ha tingut un paper residual; malgrat tot no ens hem volgut estar de destacar-ne un programa que setmanalment té en compte la LIJ, gràcies en part a la periodista Marta Esparza, col·laboradora del programa.

La Primera Pedra

La Primera Pedra s'emet en directe cada dissabte i diumenge de 6 a 10 del matí. La mateixa Marta Esparza ens n'ha fet un resum d'allò més clar i precís⁸⁷: "El programa està dirigit i presentat pel reconegut periodista Jordi Margarit i Sanmartí. En la darrera onada de l'estudi General de Mitjans (EGM), corresponent al darrer trimestre del 2013, aquest espai radiofònic va assolir la marca de 213.000 oients, mantenint-se líder com a programa despertador a Catalunya els cap de setmana.

Al programa es tracta l'actualitat en general, cultural, política i social i s'analitzen els temes del dia. A banda, compta amb diversos col·laboradors permanents com ara l'escriptor Ferran Torrent; els periodistes Lluís Foix, Manel Cuyàs, Pere Artigues i Elisenda Roca; el folklorista Jaume Arnella; el cantant i líder dels Sirex Antoni Miquel "Leslie, entre d'altres.

Aquesta temporada amb la meua incorporació, s'ha iniciat en el programa l'àrea de Servei d'oci, que s'emet cap a les 8:30h del matí: dissabtes es comenta cinema, sèries TV i esdeveniments relacionats, i diumenges literatura i qualsevol esdeveniment o publicació relacionat.

Tant en la secció de cinema, com en la de literatura, comentem i/o recomanem tant per a públic adult com per a infants, donat que el target del programa en aquella franja horària està en gran part compostat per famílies amb nens d'edats compreses entre els 0-12 anys aproximadament.

---

⁸⁶ En podeu trobar més informació al web de l'emissora: <http://rac1.org/> I també a la Viquipèdia: http://ca.wikipedia.org/wiki/RAC_1 (darrera consulta, 26-3-14)

⁸⁷ Correu electrònic 23-12-13.

La secció ha tingut molt bona acollida per part dels oients de La Primera Pedra que en moltes ocasions es posen en contacte amb nosaltres per comentar els llibres recomanats, i fins i tot, per demanar-nos més informació sobre els llibres comentats en el programa. Les diferents editorials i revistes de publicacions infantils s'han bolcat en el projecte, fent-nos arribar setmanalment les seves novetats, propostes i exemplars per tal que en puguem fer la difusió que creguem adient.”

No cal dir que, com hem vist en altres ràdios, molt ocasionalment o en dates assenyalades, alguns programes de l'emissora, com **El món a RAC 1** o **Via lliure**, també entrevisten, comenten, recomanen, autors, il·lustradors, llibres relacionats amb la LIJ.

Ràdio Estel

Ràdio Estel és una emissora privada, propietat de la Fundació Missatge Humà i Cristià, lligada a l'arquebisbat de Barcelona. Va néixer l'any 1994, per iniciativa de l'arquebisbe Ricard Maria Carles i del bisbe auxiliar Joan Carrera, que van voler marcar distàncies amb l'emissora eclesiàstica estatal, la COPE. Des de l'any 1998 està associada a Ràdio Principat, emissora del bisbat d'Urgell, la qual cosa l'ha convertida en una emissora d'àmbit nacional⁸⁸. Tot i que hi predomina una programació religiosa, no deixa pas de banda la informació, la música o la cultura. En aquest darrer vessant, a més, podem dir que és de les poques emissores d'àmbit nacional que encara manté una programació infantil.

El gripau blau

Es tracta d'un programa infantil molt en la línia dels que van triomfar a la dècada de 1980. Hi té un gran pes la música: no és pas perquè sí que els responsables del programa siguin els membres del grup Ara Va de Bo, entre els quals destaca en Jordi Roura, del qual ja hem parlat en repassar altres programes i altres emissores. El mateix Jordi Roura ens l'ha resumit així pel que fa a la LIJ: “S'hi comenten llibres, s'hi fan entrevistes a autors, s'hi expliquen contes. També s'hi fan monogràfics, com els dedicats a l'Olga Xirinacs, a la Joana Raspall, a en Joaquim Carbó...”⁸⁹

Clip de llibres

Es tracta d'un programa, si el podem anomenar així com diu el mateix responsable, molt breu, d'uns tres minuts de durada, que s'emet diàriament i es repeteix en diverses

⁸⁸ En podeu trobar més informació al web de l'emissora: <http://www.radioestel.com/> i també a http://es.wikipedia.org/wiki/R%C3%A0dio_Estel (darrera consulta 7-4-13)

⁸⁹ Correu electrònic 29-11-2013. Se'n pot trobar més informació a: <http://www.radioinfantil.es/category/el-gripau-blau/> (darrera consulta 7-4-14)

franges horàries al llarg de tota la setmana. N'és el responsable, des de fa dues temporades, l'Andreu Sotorra, i consisteix, seguint un model més antic i encara en antena, "Clip de teatre", en la lectura, per part del mateix Sotorra, de ressenyes sobre novetats literàries. Ell mateix ens n'ha dit: "Jo tinc uns espais de teatre (Clip de teatre) i des de fa dues temporades també un de llibres (Clip de llibres), però no específicament de LIJ, sinó en general. Sí que és cert que en algun cas he incorporat tant com he pogut ressenyes de LIJ⁹⁰." No cal dir, coneixent l'Andreu, que la LIJ sempre hi ha estat present, com també ho ha estat a "Clip de teatre", on també ha parlat de teatre infantil.

RNA (Ràdio Nacional d'Andorra) / Ràdio Andorra

La RNA va néixer l'any 1990 i és l'emissora generalista de la societat parapública Ràdio i Televisió d'Andorra. No sé ben bé si la podem considerar hereva de la popular "Aquí Ràdio Andorra!", tot i que pel nom sí, ja que tothom l'anomena "Ràdio Andorra". La primera va emetre durant uns cinquanta anys, des de final de la dècada de 1930, i ha produït una bibliografia gairebé novel·lesca, amb litigis, intrigues i enfrontaments entre els antics propietaris i els seus hereus, la família de Jacques Trémoulet, i les administracions públiques implicades (francesa, espanyola i andorrana)⁹¹. De l'antiga Ràdio Andorra, no n'hem trobat referències a programes pròpiament de LIJ en cap dels volums esmentats. N'hi devien haver, naturalment, com ho proven els records d'un andorrà, en Xavier Rebés i d'Areny-Plandolit, que ens comentava que cap a final de la dècada de 1950 recordava un programa infantil en què s'explicaven contes, es feien concursos i es regalaven llibres als nens⁹². No hi hem indagat més. Ara bé, la nova RNA, sí que podem dir que des de fa anys dedica una atenció mínima a la LIJ, concretament de la mà d'Anna Riberaygua, col·laboradora del magazine **Ara i aquí**. Ens ha explicat amb detall la part dedicada al llibre infantil i juvenil, amb aquestes paraules: "És cert, des de fa almenys 15 anys parlo de llibres a la ràdio. Ara, ho fem 1 cop a la setmana dins del magatzí de l'Àlex Lliteres *Ara i aquí*. Depenent dels dies la secció dura entre 20 minuts i ½ hora. Habitualment parlem de llibres en general sobretot de novetats i l'estructurem en tres blocs: literatura adults, infantil –juvenil i temàtic. Quan s'acosten dates assenyalades, Nadal, Reis, Sant Jordi... fem monogràfics sobretot de llibre infantil-juvenil.

⁹⁰ Correu electrònic 22-10-2013.

⁹¹ Concretament parlem de *Conquerants des ondes!*, de Sylvain Athiel, publicat en català amb el títol *Aquí Ràdio Andorra!* (Editorial Andorra, 2009), traduït per Mercè Senabre i Pau Oliva. I de *Ràdio Andorra. La història d'un mite que va fer història*, de Gualbert Osorio (Crèdit Andorrà, 2013). Per una visió general de l'evolució de la ràdio a Andorra pot ser útil aquest enllaç de la Viquipèdia:

http://ca.wikipedia.org/wiki/R%C3%A0dio_i_Televisi%C3%B3_d'Andorra

⁹² Conversa i correu electrònic del 20-10-2013.

Sempre hem donat un tracte preferent a la literatura infantil-juvenil en la nostra participació a aquesta secció i, de fet, és la part més ben valorada pel públic. No expliquem contes com si fos un “contacontes” sinó que parlem del llibre en general: l’argument, les il·lustracions, el tipus de lletra, l’edat aconsellable, si és una col·lecció, l’editorial... Defugim els llibres més mediàtics o que tenen molta publicitat (...). En definitiva el nostre lema és: llegim per passar una bona estona ja sigui sols o amb els grans.”⁹³

Canal 9 Ràdio (País Valencià)

Canal 9 Ràdio, també anomenat **Nou Ràdio** o **Ràdio 9**, va ser la principal emissora radiofònica de la RTVV (Radiotelevisió Valenciana). Era una emissora generalista, que emetia en valencià. Va ser inaugurada l’octubre de 1989 i tancada d’una manera molt traumàtica pel novembre de 2013⁹⁴. Amb prou feines si n’hem trobat informació a la xarxa⁹⁵. Malgrat tot, en podem destacar un programa infantil, **El Trencanous**, que es va emetre a principi de la dècada de 1990, ja que Carles Cano sempre en parla en les entrevistes: “Em vaig divertir molt fent un programa de ràdio en Ràdio Nou, *El Trencanous*. Era un programa infantil molt disbauxat que tenia més audiència adulta que infantil, en el qual feia de locutor i guionista.”⁹⁶ A més d’ell hi van col·laborar Mila Salort i Tonino Guitián, que també en parla al facebook (22-10-2012)⁹⁷.

A manera de conclusions

-Com hem volgut deixar ben clar, en parlar de la LIJ a la ràdio hem de tenir sempre en compte els tres models en els quals hem estructurat l’article: les ràdios escolars, les de proximitat i les d’àmbit nacional.

⁹³ Correu electrònic del 29-11-13.

⁹⁴ N’és una bona mostra el llibre *Adéu, RTVV. Crònica del penúltim fracàs de la societat valenciana*, de Borja Flors i Vicent Climent (Publicacions de la Universitat de València, 2014), en què una vintena llarga de periodistes extreballadors de la corporació valenciana expliquen les seves experiències.

⁹⁵ La més completa és la de la Wikipedia: http://es.wikipedia.org/wiki/Nou_R%C3%A0dio A la pàgina web oficial només hi apareix informació sindical per als treballadors (darrera consulta 26-3-14).

⁹⁶ http://www.escriptors.cat/autors/canoc/pagina.php?id_sec=4357 i també, però en castellà a <http://www.boolino.com/es/blogboolino/articulo/boolino-entrevista-a-carles-cano/> (darrera consulta 26-3-14)

⁹⁷

http://mbasic.facebook.com/ToninoGuitian?v=timeline&timecutoff=1392986578&page=2&sectionLoadingID=m_timeline_loading_div_1357027199_1325404800_8_2&timeend=1357027199&timestart=1325404800&tm=AQBa1Xoqe81C-bUhb (darrera consulta 26-3-14)

-Malgrat les percepcions que puguem tenir, sobretot a causa de la poca presència de la LIJ a les ràdios d'àmbit nacional, podem concloure de les nostres recerques que la LIJ és molt present a les ràdios escolars i a les ràdios de proximitat, com hem apuntat, i que a les d'àmbit nacional, ho havia estat, sobretot a la dècada de 1980.

-Aquesta presència a les ràdios escolars i de proximitat en bona part pot ser deguda al fet que no estan condicionades pels índexs d'audiències i, per tant, poden oferir programes més considerats un servei que no pas un negoci.

-Una altra raó d'aquesta presència pot ser el que podríem anomenar un cert voluntarisme o individualisme: actualment la presència o no de LIJ a moltes ràdios depèn més de qui hi ha al davant que no pas d'una programació global de l'emissora (a les escolars i de proximitat seria comprensible, a les nacionals no ho és pas tant, per no dir gens).

-Els programes pròpiament infantils, com els que van tenir la seva època daurada als anys 80 del segle passat, sembla que tenen els dies comptats i que no es podran pas tornar a repetir, almenys si no es canvia de mitjà i la ràdio s'adapta a internet. Les raons són variades, però en volem destacar dues: els menors de 18 anys sembla que amb prou feines compten com a audiència; la ràdio no pot competir amb la televisió, almenys entre el públic infantil, perquè els infants cada vegada estan més acostumats a desxifrar imatges, més que no pas a interpretar paraules.

-En aquesta línia, sembla que tot apunta que els programes que tenen més possibilitats de mantenir-se o de néixer són els adreçats a prescriptors (pares, avis, mestres...), com veiem en una bona colla de programes de les ràdios de proximitat que hem esmentat.

-Potser el futur de la LIJ a la ràdio, com apuntàvem, passa per internet, ja que els infants i joves, com s'ha dit en nombroses ocasions, ja són "nadius digitals" i encara perquè, com ha assenyalat la Mireia Manresa per a la lectura⁹⁸, cada vegada més els infants i joves necessiten compartir, interactuar. Potser haurem d'anar pensant en futurs oients socials, de la mateixa manera que ja parlem de lectors socials. Alguns projectes com Babyradio (en castellà) i Clicka't (en català) en poden ser les primeres mostres.

---

⁹⁸ Mireia Manresa. *L'univers lector adolescent*. Rosa Sensat (Col·lecció "Referents", 4), Barcelona, 2013. Entre moltes altres coses, hi diu: "El lector que coneixíem fins ara, que concebia l'acte de llegir com una pràctica íntima, s'està convertint en un lector social, que interacciona amb altres per compartir les seves lectures gràcies a nous espais menys aliens al públic juvenil que les llibreries i biblioteques. L'ús que fan els joves dels blogs personals, els fòrums i les xarxes socials està creant un entramat de pràctiques al voltant de la lectura que configuren un perfil de lector extremadament actiu." (p. 171)

-Tot i que per ara està poc relacionat amb la ràdio, és un fet constatat que ja podem dir que es parla més de LIJ a la xarxa (blogs, facebook...) que no pas a la premsa escrita, a la ràdio i a la televisió. No ens ha de fer estrany, doncs, que hi comenci a haver editorials que cada vegada la tinguin més en compte i que facin arribar les novetats, i en alguns casos paguin i tot, a aquells internautes més actius i que tenen més seguidors. Un exemple més que la ràdio del futur està lligada a internet, gosaríem dir.

I per acabar, em permetreu de fer-ho amb unes paraules breus de la Carme Canet i d'en Jordi Català, publicades gairebé com una postil·la a un article del diari *Ara* que ja hem comentat i que va aixecar força polseguera⁹⁹. Així tanco el cercle i acabo amb l'article amb què he començat. Les paraules, transcrites i resumides pel periodista i titulades "Una programació que no suma audiència", són les següents: "Carme Canet, que va dirigir el programa degà de la ràdio infantil catalana *Patim, patam, patum* –a Catalunya Cultura–, assegura que "el fet que els menors de 18 anys no comptin com a audiència" fa que els directors "no hi apostin". Per això, el format que ella dirigia va passar de tres espais diferents al llarg del dia a només un i, finalment, a cap.

Canet explica que després del seu programa van presentar un nou projecte que no va ser acceptat. Tot i que tenien "complicitats guanyades amb escoles i patrocinadors", "la imposició de màxima audiència" mana. Malgrat tot, reconeix que "internet obre noves portes" perquè "és a la vida quotidiana dels nens".

La tesi de Canet l'abona Jordi Català, cap de programes de Catalunya Ràdio, que veu "complicat" que programes per a nens proliferin a la graella radiofònica. Català assegura que són un col·lectiu "que no està educat en un mitjà només sonor" i afirma que "els infants no fan cas a la ràdio perquè des de ben petits ja creixen amb la imatge. Per exemple, amb Baby Einstein".

Malgrat tot, sí que veu futur en formats que situen els nens "com a contingut i no com a audiència". És a dir, programes que van dirigits als pares, ja que els fills només donen valor a la ràdio "quan creixen".

---

⁹⁹ Joan Callarissa: "La primera ràdio infantil 'online' fa un any" (*Ara*, 8-10-12, p. 44).